

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 10(44) 2024

УДК 378:355.233:37.018.43

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10\(44\)-230-242](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-230-242)

Коваль Мирослав Стефанович доктор педагогічних наук, професор кафедри наглядно-профілактичної діяльності та пожежної автоматики, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, вул. Клепарівська, 35, м. Львів, 79007, <https://orcid.org/0000-0002-0662-862X>

Пазен Олег Юрійович кандидат технічних наук, начальник кафедри наглядно-профілактичної діяльності та пожежної автоматики, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, вул. Клепарівська, 35, м. Львів, 79007, <https://orcid.org/0000-0003-1655-3825>

АДАПТАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ДО ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО ЧАСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Анотація. Адаптація освітніх програм до викликів воєнного часу в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання стала актуальним питанням у контексті війни, що триває в Україні. Актуальність цієї теми зумовлена необхідністю збереження безперервності та якості освіти для здобувачів вищої освіти в закладах, які обслуговують спеціалізовані галузі або вразливі групи населення, наприклад, людей з особливими потребами, або для технічних дисциплін, що потребують практичного досвіду. Адаптація освітніх програм для закладів зі специфічними умовами у воєнний час – це комплексний процес, який вимагає врахування особливих потреб здобувачів освіти й викладачів, пошуку інноваційних рішень для практичних занять і надання всебічної психологічної підтримки.

Метою цієї роботи є вивчення стратегій, які застосовують заклади вищої освіти для адаптації своїх освітніх програм, оцінювання ефективності цих адаптацій, а також виявлення викликів і помилок, що виникають під час цього процесу.

Результати дослідження демонструють кілька успішних прикладів адаптації. Наприклад, окремі заклади вищої освіти впровадили платформи дистанційного навчання, пристосовані до конкретних потреб своїх здобувачів, запровадили віртуальні симуляції для заміни очних практичних занять, а також налагодили міжнародну співпрацю для надання альтернативних можливостей для навчання. Такі заходи дозволили закладам вищої освіти продовжувати надавати освітні послуги, незважаючи на порушення, спричинені війною, надаючи здобувачам можливість просуватися в навчанні та здобувати навички, необхідні для майбутньої кар'єри. Водночас дослідження також

виявило значні виклики, зокрема проблеми з доступом до цифрових ресурсів, труднощі в управлінні міжнародною співпрацею та психологічний вплив умов воєнного часу як на здобувачів освіти, так і на викладачів і співробітників.

Загалом, адаптація освітніх програм у цих закладах показала стійкість та інноваційність, але водночас виявила потребу в постійній підтримці та вдосконаленні. Досвід цих адаптацій надає важливу інформацію для інших закладів, які стикаються зі схожими проблемами, підкреслюючи важливість гнучкості, креативності та комплексних систем підтримки для збереження освітніх стандартів у кризові часи.

Ключові слова: навчальні стратегії, освітні реформи, криза та освіта, безпека в освіті, гнучкість програм, інновації у викладанні.

Koval Myroslav Stefanovych Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Supervisory and Preventive Activities and Fire Automation, Lviv State University of Life Safety, Kleparivska St., 35, Lviv, 79007, <https://orcid.org/0000-0002-0662-862X>

Pazen Oleg Yuriyovych Candidate of Technical Sciences, Head of the Department of Supervisory and Preventive Activities and Fire Automation, Lviv State University of Life Safety, Kleparivska St., 35, Lviv, 79007, <https://orcid.org/0000-0003-1655-3825>

ADAPTATION OF EDUCATIONAL PROGRAMS TO THE CHALLENGES OF WAR TIME IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION WITH SPECIFIC LEARNING CONDITIONS

Abstract. The adaptation of educational programs to the challenges of wartime in higher education institutions with specific learning conditions has become a critical issue in the context of the ongoing military conflict in Ukraine. The relevance of this topic underscores the need to maintain continuity and quality of education for students in institutions that serve specialized fields or vulnerable populations, such as individuals with disabilities or technical disciplines requiring practical experience. Adapting educational programs for institutions with specific conditions during wartime is a complex process that demands consideration of the unique needs of students and educators, the search for innovative solutions for practical classes, and the provision of comprehensive psychological support.

The purpose of this study is to explore the strategies employed by these institutions to adapt their educational programs, assess the effectiveness of these adaptations, and identify the challenges and errors that arise during this process.

The results of the study highlight several successful examples of adaptation. For instance, institutions have implemented distance learning platforms tailored to the specific needs of their students, introduced virtual simulations to replace in-

person practical classes, and established international collaborations to provide alternative learning opportunities. These measures have allowed educational institutions to continue providing services despite the disruptions caused by the conflict, ensuring that students can progress in their studies and acquire the skills necessary for their future careers. However, the study also identified significant challenges, including issues with access to digital resources, the complexities of managing international collaborations, and the psychological impact of wartime conditions on both students and educators.

Overall, the adaptation of educational programs in these institutions has demonstrated resilience and innovation but has also revealed the need for ongoing support and improvement. The lessons learned from these adaptations offer valuable insights for other institutions facing similar challenges, emphasizing the importance of flexibility, creativity, and comprehensive support systems to maintain educational standards during times of crisis.

Keywords: educational strategies, educational reforms, crisis and education, safety in education, program flexibility, teaching innovations.

Постановка проблеми. Адаптація освітніх програм до викликів воєнного часу є важливим питанням для закладів вищої освіти, особливо тих, які працюють у специфічних умовах, наприклад, у регіонах, безпосередньо охоплених війною. За таких обставин безперервність освіти стає складним завданням через порушення традиційних освітніх процесів, переміщення здобувачів вищої освіти та викладачів, пошкодження інфраструктури. Ці виклики доповнюються психологічними наслідками для всіх залучених сторін, що вимагає переосмислення того, як можна ефективно надавати освіту в таких екстремальних умовах.

Актуальність цього питання посилюється умовами війни, що триває в Україні, де заклади вищої освіти змушені долати значні труднощі. Війна призвела до швидкого й здебільшого імпровізованого переходу до онлайн та гібридних форматів навчання. Проте обмежений доступ до ресурсів, нестабільний інтернет-зв'язок та потреба в практичних заняттях із певних дисциплін ускладнюють ефективність цих рішень. До того ж під загрозою опиняється психічне здоров'я здобувачів освіти й викладачів, які борються зі стресами, викликаними війною, намагаючись зберегти безперервність освітнього процесу [1, с. 51].

Поряд із цими логістичними та психологічними викликами існує потреба адаптувати зміст освіти, щоб він відповідав сучасним умовам воєнного часу. Це передбачає інтеграцію в освітні програми знань і навичок, які стосуються питання безпеки, виживання та післявоєнної відбудови. Заклади вищої освіти також мають розглянути, як підтримати здобувачів, які безпосередньо залучені до воєнних дій або були переміщені, щоб їхнє навчання не було назавжди зупинене війною.

Процес адаптації вимагає ґрунтовного вивчення специфічних потреб цих здобувачів і викладачів, а також унікальних умов, у яких вони працюють. Він також передбачає запровадження інноваційних підходів до викладання й навчання, використання технологій і ресурсів громади у сталій і доступний спосіб. Досвід закладів вищої освіти України, які постраждали від воєнних дій, може дати важливу інформацію про те, як вища освіта може протистояти таким викликам, що, відповідно, робить цю сферу дослідження актуальною й важливою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми адаптації освітніх програм до викликів воєнного часу, особливо в закладах вищої освіти зі специфічними умовами, перебувають у фокусі наукової уваги українських та зарубіжних учених. Сучасні дослідження відображають посилене суспільне визнання складних і багатогранних проблем, з якими стикаються заклади освіти в зонах воєнних дій, висвітлюючи як досягнення, так і недоліки в сучасному розумінні цього явища [2, с. 203].

Вагомий внесок у розробку досліджуваної проблематики зробили С. Назар [3, с. 266] та І. Бондар [4, с. 85]. Їхні дослідження наголошують на необхідності створення гнучких і адаптивних освітніх програм, які можна швидко пристосовувати до швидкозмінних умов воєнного часу. Дослідники акцентують на необхідності інтеграції цифрових технологій як засобу подолання фізичних бар'єрів, спричинених війною, таких як переміщення та руйнування освітньої інфраструктури. Проте, на думку І. Бондар, незважаючи на прогрес у цифровій освіті, існує постійний цифровий розрив, особливо в сільській місцевості та районах, що постраждали від війни, який створює значні перешкоди для рівного доступу до освіти.

Водночас І. Беліков [5] та Л. Батченко [6] зробили значний внесок у вивчення психологічного впливу воєнного часу на здобувачів освіти та викладачів. Робота І. Белікова присвячена проблемам психічного здоров'я, з якими стикаються здобувачі освіти, і підкреслює підвищену потребу в послугах психологічної підтримки в межах освітніх програм. Результати його дослідження вказують на те, що, хоча деякі заклади освіти почали включати психологічну підтримку у свої освітні програми, все ще існує значна прогалина в задоволенні довгострокових потреб у сфері психічного здоров'я як здобувачів вищої освіти, так і викладачів. Л. Батченко стверджує, що освітні програми мають бути адаптовані не лише для продовження академічного навчання, а й для забезпечення надійної підтримки психічного здоров'я як невід'ємного компонента освітнього процесу.

Крім того, у роботі В. Кисельова [7] розглянуто соціокультурні виміри освіти у воєнний час. Його дослідження присвячене вивченню того, як освітні програми можуть зберегти культурну ідентичність та згуртованість громади в умовах війни. Автор наголошує на ролі освіти в підтримці відчуття нормальності та безперервності для здобувачів освіти, що має ключове значення для їхньої психологічної стійкості.

Мета статті – вивчення стратегій, які застосовують заклади вищої освіти для адаптації своїх освітніх програм, оцінювання ефективності цих адаптацій, а також виявлення викликів і помилок, що виникають під час цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Труднощі воєнного часу значно впливають на заклади вищої освіти, створюючи перешкоди в освітньому процесі, змінюючи організацію роботи та спричиняючи специфічні проблеми з доступом до ресурсів. Ступінь складності цих викликів залежить від близькості до зони воєнних дій, ступеня пошкодження інфраструктури та загальної стабільності в регіоні.

Зклади вищої освіти у воєнний час стикаються з низкою викликів, які ставлять під загрозу їхню основну діяльність. Однією з найактуальніших проблем є забезпечення безпеки здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників. Університетам доводиться приймати непрості рішення щодо продовження очних занять, переходу на дистанційне навчання чи тимчасового припинення діяльності. Такі рішення ухвалюються через загрозу фізичного пошкодження закладів вищої освіти, зокрема руйнування будівель, лабораторій, бібліотек та інших важливих об'єктів.

Ще однією суттєвою проблемою є переміщення здобувачів вищої освіти й викладачів. У зонах воєнних дій чимало людей вимушені покинути свої домівки, що призводить до переривання їхнього освітнього та професійного розвитку. Таке переміщення призводить до втрати академічної безперервності, оскільки здобувачам може бути важко продовжувати навчання в нових, незнайомих умовах, а викладачам може бути складно отримати роботу в інших установах. Переміщення здобувачів освіти й викладачів може зумовити втрату інституційних знань і досвіду, що послаблює академічну спільноту [8, с. 865].

Воєнний час також впливає на фінансову стабільність як установ, так і окремих осіб. Заклади вищої освіти можуть зазнати скорочення бюджету, втрати фінансування та зменшення кількості здобувачів, що, своєю чергою, впливає на їхню спроможність оплачувати працю викладачів, утримувати приміщення та надавати основні послуги. Здобувачі вищої освіти, особливо з постраждалих від воєнних дій районів, можуть втратити фінансову підтримку, що значно ускладнює оплату навчання та пов'язаних із ним витрат.

Освітній процес зазнає значних змін у воєнний час, передусім через необхідність швидкої адаптації до нових умов викладання та навчання. Однією з найпоширеніших адаптацій є перехід від очного до дистанційного навчання. Це дозволяє продовжувати навчання, незважаючи на фізичну небезпеку, але водночас створює численні виклики. Не всі здобувачі вищої освіти й викладачі мають доступ до стабільного інтернет-зв'язку чи необхідних технологічних пристроїв, що призводить до нерівності в навчанні [9, с. 64].

Водночас зміст і методика викладання курсів можуть потребувати коригування з урахуванням поточних реалій війни. Так, наприклад, прове-

дення курсів, які вимагають практичного досвіду, таких як лабораторні роботи або польові дослідження, може бути ускладнене або взагалі неможливе. Таке обмеження змушує заклади освіти шукати альтернативні методи надання практичних знань, які не завжди можуть бути настільки ж ефективними, як традиційні методи.

Організація роботи в закладах вищої освіти також зазнає змін. Викладачам і співробітникам доводиться виконувати додаткові функції, наприклад, надавати психологічну підтримку здобувачам вищої освіти, які постраждали від воєнних дій. Адміністративні процеси, такі як вступ, оцінювання та випуск, можуть затримуватися або змінюватися через несприятливі умови, пов'язані з воєнними діями. Комунікація всередині закладу освіти та зі сторонніми партнерами також може бути ускладнена, особливо якщо традиційні канали зв'язку були порушені війною.

У воєнний час доступ до освітніх ресурсів може бути суттєво обмеженим. Бібліотеки, дослідницькі центри й навіть основні навчальні матеріали можуть бути недоступні через пошкодження, мародерство або обмеження пересування. У таблиці 2 наведено порівняльний огляд доступності ресурсів у звичайних та воєнних умовах (табл. 2).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика доступності навчальних ресурсів у звичайних умовах та в умовах воєнного часу

Ресурси	Звичайні умови	Умови воєнного стану
Доступ до Інтернету	Надійний, високошвидкісний інтернет у широкому доступі	Ненадійний, повільний або відсутній доступ до інтернету в зонах конфлікту
Бібліотечні ресурси	Повний доступ до фізичних та цифрових колекцій	Обмежений або відсутній доступ через пошкодження або обмеження пересування
Лабораторне обладнання	Повністю функціональне та доступне для досліджень і викладання	Пошкоджене або недоступне, обмежене віртуальними симуляціями
Навчальні матеріали	Повні та регулярно оновлюються	Застарілі, втрачені або знищені матеріали, покладання на імпровізацію
Доступність викладачів	Викладачі з повною зайнятістю, спеціалісти для всіх навчальних курсів	Зменшена доступність, викладачі можуть бути переміщені або перевантажені

Джерело: складено автором на основі [9–10]

Обмежений доступ до цих ресурсів впливає на якість освіти та можливість проводити повноцінні дослідження. Здобувачі освіти можуть мати проблеми з виконанням завдань чи доступом до необхідної інформації, а викладачі – з підготовкою та проведенням ефективних занять. У деяких випадках закладам доводиться звертатися до міжнародних партнерів або іншої зовнішньої допомоги, щоб компенсувати нестачу ресурсів, але це не завжди можливо і не завжди є достатнім.

Адаптація освітніх програм для закладів вищої освіти зі специфічними умовами до викликів воєнного часу вимагає комплексного й виваженого підходу. Такі заклади, де часто навчаються здобувачі вищої освіти з особливими потребами (фізичні вади, спеціалізація, інші чинники), стикаються з додатковими труднощами при адаптації до руйнівних і нерідко травматичних умов війни.

Заклади вищої освіти зі специфічними умовами досить часто приймають на навчання різних здобувачів вищої освіти, серед яких є особи з інвалідністю, з особливими потребами в навчанні чи іншими індивідуальними потребами. У воєнний час ці потреби можуть стати ще більш вираженими, що вимагає від закладів вживання надзвичайних заходів для забезпечення того, щоб усі здобувачі вищої освіти отримували рівну та адекватну освіту. Наприклад, здобувачі освіти з порушеннями мобільності можуть опинитися в особливо складному становищі через пошкодження інфраструктури або відсутність транспортного забезпечення. Здобувачі освіти з когнітивними або емоційними порушеннями можуть відчувати загострення симптомів через стрес і травми, спричинені війною.

Адаптація освітніх програм у таких умовах вимагає гнучкості та креативності. Заклади мають розглянути альтернативні методи надання змісту, які б відповідали різним потребам їхніх здобувачів вищої освіти. Наприклад, платформи дистанційного навчання мають бути доступними для здобувачів вищої освіти з вадами зору чи слуху, а це може вимагати інтеграції допоміжних технологій, таких як зчитувачі з екрана або сервіси субтитрів. До того ж темп виконання курсових робіт може бути скоригований, щоб врахувати психологічні та емоційні втрати, яких можуть зазнати як здобувачі вищої освіти, так і викладачі у воєнний час [11, с. 685].

Викладачі теж мають особливі потреби, які необхідно задовольняти у воєнний час. Багато освітян можуть працювати в умовах надзвичайного стресу, з обмеженими ресурсами або навіть будучи вимушеними переселенцями з власних домівок. Підтримка викладачів через професійний розвиток, адаптований до кризових умов, надання доступу до ресурсів психічного здоров'я та забезпечення їх необхідними інструментами для ефективного викладання – усе це є важливими компонентами адаптивної освітньої програми.

Практичні заняття, що часто вимагають практичного навчання та використання спеціалізованого обладнання, становлять значні труднощі у воєнний час. Ці заняття є важливими для здобувачів освіти в таких галузях, як медицина, інженерія та природничі науки, де одних лише теоретичних знань недостатньо. Проведення таких занять в умовах воєнного часу вимагає інноваційних рішень, які б збалансували потребу в практичному досвіді з тими обмеженнями, які накладає конфлікт.

Одним із таких підходів є розширення використання віртуальних симуляцій та онлайн-лабораторій. Хоча ці інструменти не здатні повністю замінити досвід роботи з фізичними матеріалами та обладнанням, вони можуть стати повноцінною альтернативою, коли очні практичні заняття є неможливими. Заклади освіти також можуть налагоджувати партнерські відносини з

організаціями за межами зони воєнних дій, щоб полегшити віддалений доступ до лабораторних ресурсів або можливостей практичного навчання.

У тих випадках, коли є можливість проводити очні практичні заняття, безпека стає першочерговим завданням. Заклади мають створити умови для того, щоб не наражати на зайву небезпеку здобувачів освіти та співробітників, що може передбачати зміну розкладу занять, перенесення занять у безпечніші місця або запровадження жорстких протоколів безпеки. До того ж може знадобитися реструктуризація практичних занять із метою надання пріоритету найбільш важливим навичкам і знанням, щоб здобувачі освіти продовжували здобувати якісну освіту, незважаючи на виклики, пов'язані з війною.

Психологічний вплив війни на здобувачів освіти та викладачів неможливо переоцінити. Воєнні дії, переміщення та втрати можуть призвести до значних проблем із психічним здоров'ям, таких як тривога, депресія та посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Відповідно, надання потужної психологічної допомоги та підтримання морального духу є важливими компонентами адаптивної освітньої програми у воєнний час [12, с. 162].

Підтримка морально-психологічного стану є не менш важливою і може бути досягнута різними способами. Чітка й послідовна комунікація з боку керівництва закладу може допомогти здобувачам освіти й викладачам відчувати себе поінформованими й підтриманими, зменшуючи почуття невпевненості та страху. Святкування маленьких перемог, визнання успіхів як здобувачів, так і викладачів, а також створення можливостей для соціальних зв'язків навіть у віртуальному середовищі – усе це може сприяти формуванню позитивної та життєздатної освітньої спільноти.

У таблиці 2 подано огляд ключових стратегій адаптації освітніх програм до викликів воєнного часу з акцентом на конкретних потребах здобувачів освіти й викладачів, проведенні практичних занять і наданні психологічної підтримки (табл. 2).

Таблиця 2

Головні стратегії адаптації освітніх програм до викликів воєнного часу

Аспект	Головні стратегії
Конкретні потреби здобувачів освіти та викладачів	Впровадження доступних, гнучких платформ дистанційного навчання; забезпечення допоміжних технологій для здобувачів з обмеженими можливостями; ресурси для професійного розвитку та психічного здоров'я викладачів
Проведення практичних занять	Використання віртуальних симуляцій та онлайн-лабораторій; встановлення партнерських відносин для віддаленого доступу до практичних ресурсів; модифікація протоколів безпеки та структури занять із метою надання пріоритету основним навичкам та мінімізації ризиків
Психологічна підтримка та моральний стан	Інтеграція служб консультування та груп підтримки; проведення тренінгів для викладачів щодо обізнаності про психічне здоров'я; сприяння благополуччю через заходи з розбудови громади та постійну комунікацію

Джерело: складено авторами на основі [12–13]

Війна в Україні зумовила появу низки викликів для закладів вищої освіти, особливо для тих, що мають специфічні умови для навчання у вузькоспеціалізованих галузях або для вразливих груп здобувачів вищої освіти. Необхідність швидкої адаптації освітніх програм до умов воєнного часу призвела до появи різноманітних інноваційних підходів, деякі з яких виявилися досить успішними, а деякі продемонстрували значні недоліки.

Одним із яскравих прикладів успішної адаптації освітніх програм до умов воєнного часу є Львівський державний університет безпеки життєдіяльності (далі – ЛДУБЖД), де викладачі швидко внесли зміни до своїх навчальних планів, щоб забезпечити безперервність освіти. У складних умовах воєнного стану університет швидко перейшов на навчання в режимі онлайн. Враховуючи особливі потреби здобувачів освіти в галузі безпеки життєдіяльності, де практичний досвід має важливе значення, ЛДУБЖД запровадив серію віртуальних воркшопів та симуляцій. Ці цифрові інструменти дозволили здобувачам продовжувати розвивати свої навички дистанційно, незважаючи на неможливість доступу до реальних лабораторій і практичних баз [14].

У ЛДУБЖД використання віртуальних майстер-класів та симуляцій не лише забезпечило безперервність навчання, але й сприяло підвищенню рівня цифрової грамотності здобувачів вищої освіти та викладачів. Успіх цього підходу зумовив його подальше використання навіть там, де фізичний доступ було відновлено, оскільки він забезпечує додаткову гнучкість і розширює сферу навчання.

Однак, незважаючи на успіхи, адаптаційні процеси в ЛДУБЖД не були позбавлені викликів і помилок. Швидкий перехід до онлайн-навчання спочатку призвів до проблем із доступністю, особливо для здобувачів у регіонах із неякісним інтернет-зв'язком. Цифровий розрив створив нерівність у якості освіти, яку отримують здобувачі, і університет був змушений розв'язувати цю проблему, надаючи додаткові ресурси, такі як офлайн-матеріали та асинхронні варіанти навчання. До того ж деякі викладачі намагалися адаптуватися до нових цифрових інструментів, що вимагало тривалого навчання та підтримки, а це затримувало повне впровадження адаптованої освітньої програми.

Залежність ЛДУБЖД від нових цифрових форматів, хоча і була корисною, але також створювала проблеми. Координація віртуальних проєктів у різних часових поясах та освітніх системах була складною та іноді призводила до затримок у завершенні завдань. Культурні відмінності в освітніх підходах вимагали зваженого управління, щоб усі здобувачі освіти отримали однакову користь від співпраці. Деяким здобувачам вищої освіти також було важко повноцінно брати участь у віртуальних практичних заняттях, оскільки їм не вистачало відчутного досвіду роботи безпосередньо з матеріалом.

Інтенсивний фокус на безпеці життєдіяльності, хоча і був необхідним, призвів до звуження освітньої програми, яка тимчасово відсунула на другий

план інші важливі напрями навчання. Це зумовило необхідність подальшого збалансування освітньої програми, щоб забезпечити отримання здобувачами всебічної освіти. Водночас стали помітними психологічні наслідки для здобувачів, які працювали в умовах високого рівня стресу, що змусило університет запровадити більш ефективні служби підтримки психічного здоров'я. Важливим досвідом став початковий нагляд за задоволенням цих психологічних потреб на ранній стадії процесу адаптації [15].

Висновки. Загалом, виклики воєнного часу для закладів вищої освіти є багатоаспектними й глибинними. Порушення безпеки, переміщення, фінансова нестабільність і обмежений доступ до ресурсів – усе це призводить до кардинальних змін в освітньому просторі. Ці виклики вимагають від закладів високої адаптивності, креативності та стійкості в підходах до збереження безперервності та якості освіти в таких складних умовах.

Адаптація освітніх програм для закладів зі специфічними умовами у воєнний час – це комплексний процес, який вимагає врахування особливих потреб здобувачів освіти й викладачів, пошуку інноваційних рішень для практичних занять і надання всебічної психологічної підтримки. Зосередившись на цих ключових напрямках, заклади можуть продовжувати надавати якісну освіту та підтримувати свої громади навіть у найскладніших умовах.

Адаптація освітніх програм в українських закладах вищої освіти під час воєнного часу є складним і багатогранним процесом. Приклад ЛДУБЖД свідчить як про потенціал для інноваційних рішень, так і про виклики, які можуть виникнути в таких екстремальних умовах. Хоча запроваджені зміни значною мірою допомогли зберегти безперервність та якість освіти, вони також виявили сфери, які потребують вдосконалення, зокрема забезпечення рівного доступу до ресурсів, управління міжнародною співпрацею.

Література:

1. Садковий В., Хмиров І. Основні механізми державного управління щодо актуальності розвитку дистанційного навчання у сфері підготовки майбутніх рятувальників України під час воєнного стану. *New Collegium*. 2023. № 3 (111). С. 49–54. DOI: <https://doi.org/10.30837/nc.2023.3.49>
2. Гук Р., Джавадова Н., Денисюк Ю. Ефективність використання гейміфікації в медичній освіті України: дослідження та рекомендації. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 7 (41). С. 197–208. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-7\(41\)-197-208](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-7(41)-197-208)
3. Назар С., Матласевич О. Стратегії розвитку психологічної ресурсності здобувачів вищої освіти як засіб підвищення психічного здоров'я в академічному середовищі. *Universum*. 2024. № 7. С. 264–268.
4. Бондар І. Тенденції розвитку дистанційного та онлайн-навчання в Україні в умовах пандемії COVID-19 та воєнних дій (на прикладі КНУКіМ). *Питання культурології*. 2024. № 43. С. 78–91. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.43.2024.303034>
5. Беліков І. О., Галашевський Г. О., Черенок Є. В., Романюк О. А. Теоретичні засади дослідження механізму адаптації військовослужбовців до військової служби. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 9. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13326461>

6. Батченко Л. Розвиток соціальної відповідальності закладів вищої освіти України на тлі структурно-інноваційних змін в умовах військового конфлікту. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-103>

7. Кисельов В. О., Кулик Н. А., Бикова М. М. Адаптація здобувачів вищої освіти-першокурсників до навчального процесу засобами цифрових технологій. *Олімпійський та паралімпійський спорт*. 2023. № 3. С. 18–22. DOI: <https://doi.org/10.32782/olimpstu/2023.3.4>

8. Коваленко О. Вплив особистісних характеристик на формування управлінської компетентності у офіцерів оперативного рівня: психологічний аналіз. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 3 (37). С. 861–871. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16\(34\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16(34))

9. Шевчук В. Інновації у криміналістичній дидактиці в умовах війни та глобальних загроз. *Grail of Science*. 2022. № 18–19. С. 58–70. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.26.08.2022.09>

10. Мельниченко С. Г. Електронні ресурси та онлайн-освіта як інструменти розвитку науково-педагогічної компетентності викладачів. *Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: Матеріали VII Всеукраїнської науково-методичної конференції* (м. Одеса, 6–7 березня 2024 р.). Одеса, 2024. С. 184–186.

11. Дідух І., Комар І., Петришин Р. Соціальна підтримка студентської молоді в Україні в умовах війни. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 11 (17). С. 680–690. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11\(17\)](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11(17))

12. Зінченко В., Квітко Н., Михайлова Л. Специфіка й особливості організації дистанційного навчання в умовах воєнного стану: виклики та стратегії подолання. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 1 (35). С. 153–165. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16\(34\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16(34))

13. Пожидаєв М. Ю. Фізична підготовка і спорт курсантів системи МВС: проблеми та перспективи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2024. № 3 (175). С. 138–143. DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3\(175\).26](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3(175).26)

14. Освітньо-професійна програма зі спеціальності 101 «Екологія та охорона навколишнього середовища». Львів: ЛДУБЖД, 2023. URL: <https://ldubgd.edu.ua/content/ekologiya-ta-ohorona-navkolishnogo-seredovishcha> (дата звернення: 13.09.2024).

15. Освітньо-професійна програма «Реабілітаційна психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Львів: ЛДУБЖД, 2024. URL: <https://ldubgd.edu.ua/content/reabilitaciynar-psihologiya> (дата звернення: 13.09.2024).

References:

1. Sadkovi, V., & Khmyrov, I. (2023). Osnovni mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia shchodo aktualnosti rozvytku dystantsiinoho navchannia u sferi pidhotovky maibutnikh riaturalnykiv Ukrainy pid chas voiennoho stanu [The main mechanisms of state management regarding the relevance of developing distance learning in the training of future rescuers in Ukraine during martial law]. *New Collegium*, 3 (111), 49–54. DOI: <https://doi.org/10.30837/nc.2023.3.49> [in Ukrainian].

2. Huk, R., Dzhavadova, N., & Denysiuk, Yu. (2024). Efektyvnist vykorystannia heimifikatsii v medychnii osviti Ukrainy: doslidzhennia ta rekomendatsii [The effectiveness of gamification in medical education in Ukraine: research and recommendations]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky – Perspectives and innovations in science*, 7 (41), 197–208. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-7\(41\)-197-208](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-7(41)-197-208) [in Ukrainian].

3. Nazar, S., & Matlasevych, O. (2024). Stratehii rozvytku psykhologichnoi resursnosti zdobuvachiv vyshchoi osvity yak zasib pidvyshchennia psykhichnoho zdorov'ia v akademichnomu seredovishchi [Strategies for developing the psychological resilience of higher education students as a means of enhancing mental health in the academic environment]. *Universum*, 7, 264–268. [in Ukrainian].

4. Bondar, I. (2024). Tendentsii rozvytku dystantsiinoho ta onlain-navchannia v Ukraini v umovakh pandemii COVID-19 ta voiennykh dii (na prykladi KNUKiM) [Trends in the development of distance and online learning in Ukraine under the conditions of the COVID-19 pandemic and military actions (based on the example of KNUKiM)]. *Pytannia kulturolohii – Issues of Cultural Studies*, 43, 78–91. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.43.2024.303034> [in Ukrainian].
5. Bielikov, I. O., Halashevskiy, H. O., Cherenok, Ye. V., & Romaniuk, O. A. (2024). Teoretychni zasady doslidzhennia mekhanizmu adaptatsii viiskovosluzhbovtziv do viiskovoi sluzhby [Theoretical foundations of researching the mechanism of military personnel adaptation to military service]. *Pedahohichna Akademiia: naukovy zapysky – Pedagogical Academy: Scientific Notes*, 9. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13326461> [in Ukrainian].
6. Batchenko, L. (2023). Rozvytok sotsialnoi vidpovidalnosti zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy na tli strukturno-innovatsiinykh zmin v umovakh viiskovoho konfliktu [The development of social responsibility in higher education institutions in Ukraine against the backdrop of structural and innovative changes amid military conflict]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and Society*, 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-103> [in Ukrainian].
7. Kyselov, V. O., Kulyk, N. A., & Bykova, M. M. (2023). Adaptatsiia studentiv-pershokursnykiv do navchalnogo protsesu zasobamy tsyfrovyykh tekhnolohii [Adaptation of first-year students to the learning process through digital technologies]. *Olimpiiskyi ta parolimpiiskyi sport – Olympic and Paralympic Sports*, 3, 18–22. DOI: <https://doi.org/10.32782/olimpstu/2023.3.4> [in Ukrainian].
8. Kovalenko, O. (2024). Vplyv osobystisnykh kharakterystyk na formuvannia upravlinskoï kompetentnosti u ofitseriv operatyvnogo rivnia: psykholohichniy analiz [The impact of personal characteristics on the development of managerial competence in operational-level officers: a psychological analysis]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky – Perspectives and Innovations in Science*, 3 (37), 861–871. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16\(34\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16(34)) [in Ukrainian].
9. Shevchuk, V. (2022). Innovatsii u kryminalistychnyi dydaktytsi v umovakh viiny ta hlobalnykh zahroz [Innovations in forensic didactics under conditions of war and global threats]. *Grail of Science*, 18–19, 58–70. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.26.08.2022.09> [in Ukrainian].
10. Melnychenko, S. H. (2024). Elektronni resursy ta onlain-osvita yak instrumenty rozvytku naukovo-pedahohichnoi kompetentnosti vykladachiv [Electronic Resources and Online Education as Tools for Developing the Scientific and Pedagogical Competence of Educators]. *Zababezpechennia yakosti vyshchoi osvity: problemy ta perspektyvy rozvytku: Materialy VII Vseukrainskoi naukovo-metodychnoi konferentsii – Materials of the VII All-Ukrainian scientific and methodological conference «Ensuring the quality of higher education: problems and prospects for development»* (Odesa, March 6–7, 2024) (pp. 184–185). Odesa [in Ukrainian].
11. Didukh, I., Komar, I., & Petryshyn, R. (2023). Sotsialna pidtrymka studentskoi molodi v Ukraini v umovakh viiny [Social support for student youth in Ukraine under wartime conditions]. *Visnyk nauky ta osvity – Bulletin of Science and Education*, 11 (17), 680–690. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11\(17\)](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11(17)) [in Ukrainian].
12. Zinchenko, V., Kvitko, N., & Mykhailova, L. (2024). Spetsyfika i osoblyvosti orhanizatsii dystantsiinoho navchannia v umovakh voiennoho stanu: vyklyky ta stratehii podolannia [Specifics and features of organizing distance learning under martial law: challenges and strategies for overcoming them]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky – Perspectives and Innovations in Science*, 1 (35), 153–165. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16\(34\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16(34)) [in Ukrainian].

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 10(44) 2024

13. Pozhydaiev, M. Yu. (2024). Fizychna pidhotovka i sport kursantiv systemy MVS: problemy ta perspektyvy [Physical training and sports for cadets in the Ministry of Internal Affairs system: issues and prospects]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova – Scientific Journal of M.P. Drahomanov National Pedagogical University*, 3 (175), 138–143. DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3\(175\).26](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3(175).26) [in Ukrainian]

14. Osvitno-profesiina prohrama zi spetsialnosti 101 «Ekolohiia ta okhorona navkolishnoho seredovishcha» [Educational and Professional Program in Specialty 101 «Ecology and Environmental Protection»]. (2023). Lviv: LDUBZhD. Retrieved from: <https://ldubgd.edu.ua/content/ekologiya-ta-okhorona-navkolishnogo-seredovishcha>. [in Ukrainian].

15. Osvitno-profesiina prohrama «Reabilitatsiina psykholohiia» druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity [Educational and Professional Program «Rehabilitation Psychology» of the Second (Master's) Level of Higher Education]. (2024). Lviv: LDUBZhD. Retrieved from: <https://ldubgd.edu.ua/content/reabilitaciyna-psihologiya> [in Ukrainian].